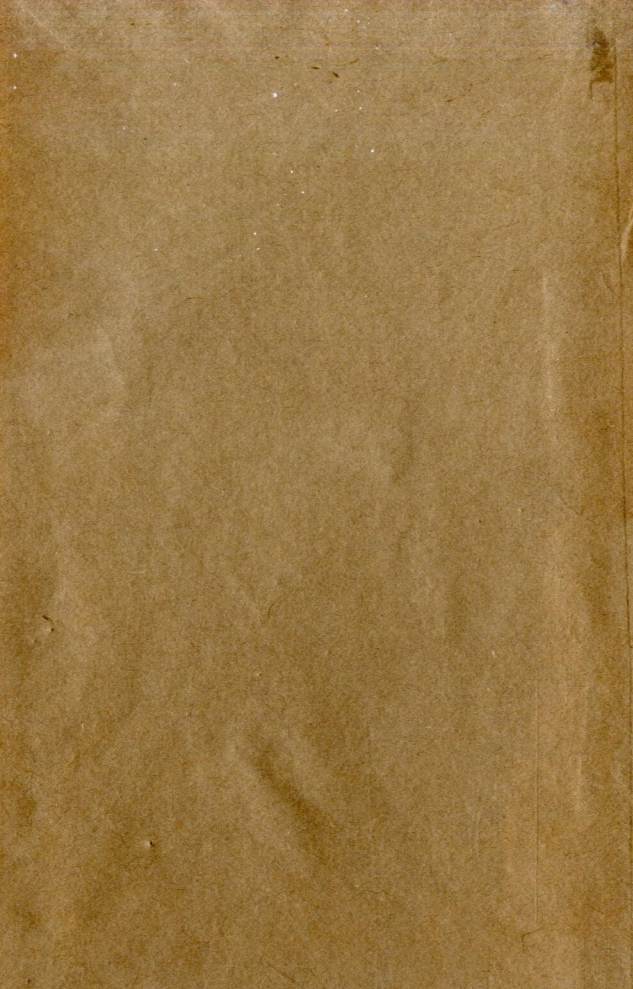
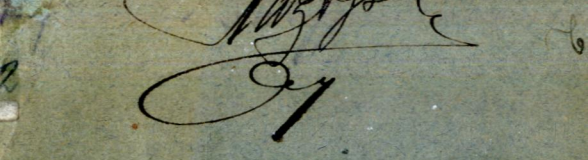






МАЙСТЕР ЧИРНЯК.

КОМЕДІЯ В ОДНІЙ ВІДСЛОНІ^М

Івана Франка.



Львів 1902.

Навладом А. Хойнацкого.

З друкарні Народової (Манецких) Коперніка 9.

Ціна 50 сотиків.

06 12.61 921

МАЙСТЕР ЧИРНЯК.

КОМЕДІЯ В ОДНІЙ ВІДСЛОНІ

Івана Франка.



Львів 1902.

Накладом А. Хойнацького.

З друкарні Народової (Маявських) Коперніка 9.

+

31

192 / прир. м.

Львівська Філія
Бібліотеки АН УРСР

421ф

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И- 34283

I
И-149 / 1902

Того самого автора вийшли:

П о е з и ї.

З вершин і низин (3 кор.), опрavl.	К. 4—
Мій Ізмарагд (опр.)	„ 2·40
Зів'язе листе (опр.)	„ 2—
Із двів журби (опр.)	„ 2—
Панськi жарти	„—60
Поеми (опр.)	„ 1·60
Лис Микита (3-тє вид.)	„ 1·40
Пригоди Дон Кіхота (2-є вид.)	1·40
Коваль Бассім (опр.)	„ 1·60

П о в і с т и:

В поті чола (3 кор.), в опр.	К. 4—
Перехресні стежки (3 кор.) в опр.	„ 4—
Для домашнього вогнища	„ 1—
Без праці	„—40
Полуйка	„ 1·40
Сім казок (опр.)	„ 1·40
Коли ще звірі говорили (2-є вид.)	„—40

Д РА М И:

Украдене щастє (2-є вид.) друкує ся.	
Учитель, комедия	К.—60
Камяна душа	„ 20
Сон князя Святослава	„ —80
Єдин царь Софокля, перекл.	„ —60

Наукові розвідки :

Іван Вишенський і его твори	К. 2.—
Панщина і її скасоване	„ —60
Писаня Котляревського в Галичині	„ —15
Карпато-руське письменство XVII—XVIII в.	„ 2.—
Студії на полі карпато-руського письменства I.	„ 1.—
Варлаам і Йоасаф	„ 4.—
Хмельницина 1648—1649. у сучасних віршах	„ 3.—
Слово о Лазаревім воскресеню	„ —50
Апокріфічне євангеліє Псевдо-Матвія і его сліди в укр.-руськім письменстві	„ —30
Забутий укр. віршописець XVII. в.	„ —40
Пяницьке чудо в Корсуні	„ —15
Памятки укр.-рускої мови і літератури I. (Апокріфи старозав.)	„ 4.—
Памятки II. (Апокр. євангелія).	„ 5.—
Галицько-руські нар. присвідки, т. I.	„ 3.—
Жите і Слово, 6 томів	„ 30.—

**Дістати можна в книгарні Наукового тов.
імени Шевченка і в книгарні Ставропігій
ського Інститута у Львові.**



МАЙСТЕР ЧИРНЯК.

Комедія в одній дії.



ОСОБИ:

НИКИФОР ЧИРНЯК, майстер пивець 65 літ.

АГАФІЯ, його жінка, 55 літ.

ДАМІАН ГУТАК, цехмістер, 50 літ.

ЗДЗІЗЛАВ ЗАВАДЗКИЙ, майстер шевський, 35 літ.

КЛЕОФАС ЦИМБАЛЬСКИЙ, запряглий знавець,
60 літ.

ВЛАДИСЛАВ ШИЦКОФ, редактор, 40 літ.

АНГЛІЧАНИН, 30 літ, джентльмен.

МАРТИН, }
КРИШТОФ } челядники Чирнякові.

ХЛОПЕЦЬ, термінатор.

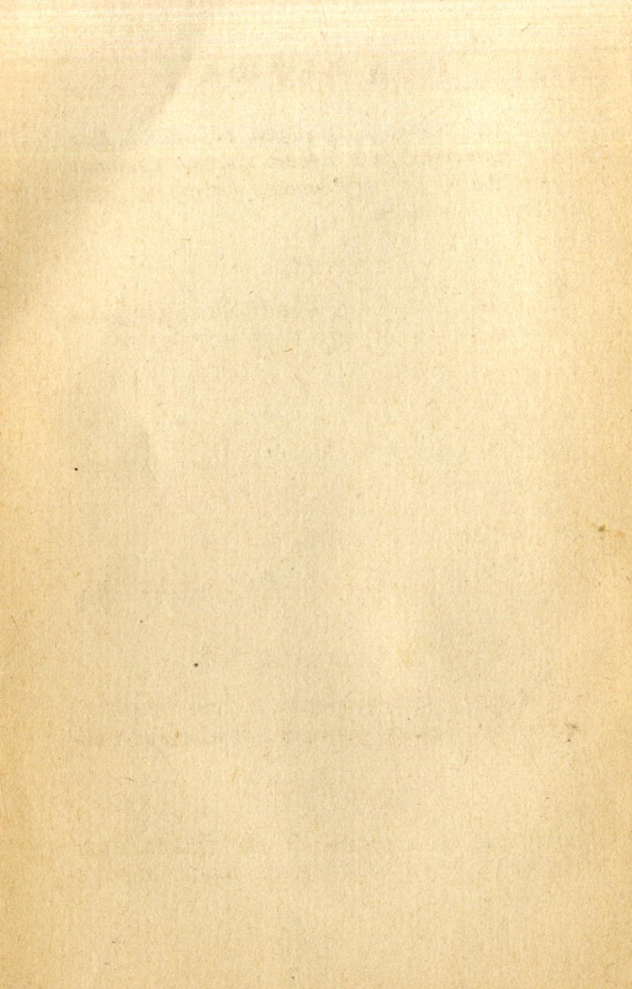
ПЕРШИЙ послугач публичний.

ДРУГИЙ послугач публичний.

Діє ся в недалекій будущині.

Сцена представляє шевську робітню у Чирняка.





ЯВА ПЕРША.

Рано, хлопець замітає робітню. Мартин і Криштоф, що перед хвилиною прийшли, передячають ся, надівають фартухи, щоби засісти до роботи.

МАРТИН.

Живо, ти малпо, живо! Осьма година, а ти ще не встиг тут попорядкувати!

КРИШТОФ.

Господи Боже! Ти ще й виставу не вивісив! Роззяво! І про що ти думаєш, га? (Замахує ся на него поясом).

ХЛОПЕЦЬ.

Прошу пана, я не можу сам виставу винести.

КРИШТОФ.

Мовчи, драбе! Бери, я тобі поможу! (Беруть оба шафку в чобітьми і черевиками і виходять).

МАРТИН.

(Сідає при варстаті). І де тільки наш майстер подів ся? Служниця каже, що ще

ранісінько кудись вийшов. Голову свою даю, що верне закроплений. А тут пильна робота, партії поприходять по замовлення — що я їм скажу? Майже нічого готового нема! (Криштоф і хлопець вертають з двору).

К Р И Ш Т О Ф (зазирає в бокові двері, до хлопця).

Ти, майстрова вже встала?

Х Л О П Е Ц Ь.

О, давно.

К Р И Ш Т О Ф.

Хоч би дала дещо поснідати.

М А Р Т И Н (роблячи).

Пане Криштофе і ти хлопче, прошу до роботи! Треба хоч тоту пару чобіт скінчити для пана радці — по обіді прише по них.

К Р И Ш Т О Ф (нерадо).

Е, робота не втече!

М А Р Т И Н.

Але пан радця буде гнівати ся, коли чоботи не будуть готові! (шиє).

КРИШТОФ (сїдає до варстату).

Та нехай собі гнїває ся! Хиба менї то що шкодить? Я тут не відповідаю, а майстер; коли він варстату не пильнує, то його страта, не моя.

МАРТИН.

Ну, пане товаришу, всеж то наша вина буде. Адже майстер платить нам, а коли ми своєї роботи не пильнуємо, то якимже чолом будемо брати заплату?

КРИШТОФ (кидає шило).

Заплату! Ха, ха, ха! Ти се називаєш заплатою! Пять ринських на тиждень — се у тебе заплата! (До хлопця). Ти тумане! не бачиш сего? (Показує шило, що впало насеред покою).

ХЛОПЕЦЬ (видивив ся на него).

Бачу.

КРИШТОФ.

І не знаєш, що то значить?

ХЛОПЕЦЬ.

Що, прошу пана?

КРИШТОФ (бє його кулаком в карк).

Ось що, дурню! Подай! (Хлопець зігнувшись від ураду схапує ся і подає йому шило). Фі, брате Мартине! Се не заплата і не жите жадне, яке ми тут маємо. Се прокляте, нужденне вегетованє!

МАРТИН.

Жиємо. Інші й того не заробляють і мусять жити.

КРИШТОФ.

Ти філістер, от що я тобі скажу. Зовсім так, як той хробак, що заліз у хрін, а про моркву й не чував. І ще й до вдячності якоїсь почуває ся. Тьфу! А я, брате, інакше думаю. Я думаю, що чим швидше пропаде отсе нужденне, дрібне ремесло, чим швидше його з'їдять великі фабрики, тим ліпше буде і для нас.

МАРТИН (роблячи).

Хто знає. Може бути. Та поки що, ремесло ще є і дає нам кавалок хліба, — значить, мусимо його нильнувати.

К Р И Ш Т О Ф,

Так і є! Філістер, заскорузлий, тіснозорий тай годі. Як би всі так думали, то сьвіт би і за сто лїт не поступив наперед. Ми, соціяльдемократи думаємо інакше. Що має гинути, най гине зараз! Значить, що хто може, най до сеї ціли допомагає. Робімо трудности дрібному ремеслу, компромітуймо його, дискредитуймо!

М А Р Т И Н.

Наганяймо публіку до Медлінґа — чи так?

К Р И Ш Т О Ф.

А хоч би й до Медлінґа — всеж таки поступ, фабрика.

М А Р Т И Н.

Так, тільки для нас із сего поступу стілько користи, як із торічного снігу. Що мали би заробити ми, те піде в кишеню віденьского фабриканта.

К Р И Ш Т О Ф.

Не бій ся, коли дрібне ремесло в Галичині буде зведене до руїни, то фабрики повстануть самі собою, з konieczности. Ти чув про Англічанина?

МАРТИН.

Про якого?

КРИШТОФ.

Аджеж тут у Львові якийсь англійський капіталіст закладає фабрику обуви. На велику скалю. Пять складів у самім Львові. Інші склади по всіх більших містах. О, брате, се буде для наших майстерків смертельний удар!

МАРТИН.

Та я чув щось про се, але якось не вірив.

КРИШТОФ.

Не вірив! Аджеж ось тут зараз на-против нас один склад буде! А наш майстер!... Хиба ти не бачиш, який він від кількох день ходить?

МАРТИН.

Адже правда! Роботу занедбав, раз у раз бігає по місті, то до цеху, то по склепах, то по редакціях, мов би його шершені гонили. До йоти те саме повторяє ся, що було при заснованю складу Медлінґа.

К Р И Ш Т О Ф.

Го, го, тепер їм не Медлінг буде! Англічанин їм по просту ніж до горла прикладає! І з'їсть їх! І коби як найшвидше!

М А Р Т И Н.

Ну, Криштофе, сего не говори! Аджеж перша річ — нам урве ся заробок, Англічанин у своїй фабриці певно нас усіх не помістить.

М А Р Т И Н (таємничо).

Кого помістить, а кого й ні. Розумний і поступовий робітник ніколи не згине. А впрочім що мені до того, що з нами буде? Мене тішить загальний поступ! Упадають останки середновіччини, дрібна продукція пережила свій вік — капітал концентрує ся, продукція концентрує ся по фабриках, організує ся і росте — пролетаріят також організує ся, набирає свідомости, здобуває силу, а сила в руках пролетаріяту, се початок нового ладу, нової епохи, початок загального людського щастя на землі

М А Р Т И Н.

А щоби прискорити те щастє, треба за балаканєм лишити сьогодні пана радцю

без чобіт. (Похиляє ся над роботою. Криштоф іронічно глядить на него, потім приймає ся також за роботу).

ЯВА ДРУГА.

Ті самі і Агафія (з запечатаним листом у руці — вона держить лист бережно, крізь фартушок).

А Г А Ф І Я.

Добрий день вам, панове! Добрий день!

К Р И Ш Т О Ф.

Доброго здоров'я, пані майстрова! Як ваше здоров'я?

А Г А Ф І Я.

Спасибі вам, пане! От як то у старої баби: коли не одно, то друге, а все щось болить. (Підходить до Мартина). Пане Мартине!

М А Р Т И Н (обертте ся до неї).

Прошу!

А Г А Ф І Я.

Та я до вас. Бачите, мого старого нема дома, а тут власне листа при-

несли. Здається, що то від него, від мого Івасика... Серцем чую!... Дуже рада би знати, що він пише. Та що, знаєте, не вмію читати! Не вчили за молодих літ, а тепер уже не до того.

МАРТИН (бере лист і оглядає).

Ого! Адрес його рукою писаний, але по німецьки! Стампія віденьська! А се що? Я й не чув, що він уже не в Лондоні. (Розпечатує лист).

АГАФІЯ.

І я не чула. Ну, та читайте, читайте, що він там пише.

МАРТИН (читає).

„Дорога мамо! Не гнівайтеся, що я так довго не писав вам. Та не одержавши від вас ані слова відповіді на мій лист, в котрім я завідомлював вас про свою женитьбу —

АГАФІЯ.

Що! Про женитьбу? Господи, він писав мені про свою женитьбу, а я й листу не дістала! Щож се таке?

К Р И Ш Т О Ф.

Може лист де на почті пропав?

А Г А Ф І Я.

Доси ніякий його лист не пропадав, аж сей мав би пропасти? Ні, то не може бути. Чи тільки мій старий не заховав його де від мене? Ой Господи! (Плаче) Дитиночка моя! Женив тя, ждав певно на благословенство від родичів — і нічого не одержав!

М А Р Т И Н.

Та годі бо, пані майстрова! Не плачте! Може бути, що лист на правду на почті пропав. Щож на те порадите? Ось слухайте далі, що він пише. (Читає) — Завідомлював вас про свою женитьбу, я думав, що ви розгнівались на мене і для того бояв ся докучати вам своїм писанєм.

А Г А Ф І Я.

А що? — Бачите! Думав, що розгнівали ся! Та воно й правда, старий мій і доси гніває ся на него, не може йому дарувати того, що покинув університет.

К Р И Ш Т О Ф.

А для чогож він покинув університет?

А Г А Ф І Я (втирає сльози.)

Ой пане, ви ще не давно тут у нас, то й не знаєте, кільки у нас через те гризоти було. А от пан Мартин міг би вам розповісти, — він Івасів шкільний товариш і у нас від хлопця працює. Ну, та читайте далі, пане Мартине, читайте!

М А Р Т И Н (читає).

„Та тепер випало так, що я муєїв покидати Льондон і їхати сюди, до Відня, де забавлю кільки день, а потім поспішу до вас, дорога моя мамочко, щоби по кількох літах уцілувати ваші руки.

А Г А Ф І Я (плеще в долоні).

Ой Господи! Сюди приїде, до нас! Ну, от радість! От утіха! А не знати, на довго, чи на коротко? Не пише там про се?

М А Р Т И Н (читає).

„Мушу вам при тім сказати, що часи моєї науки і вандрівки вже скінчили ся і що я приїжджаю до Львова на постійний побут.

А Г А Ф І Я.

Слава тобі Господи! Ну, преці я ще дождала ся і у Бога допросила ся, щоби не дав мені вмерти без мого сина!

М А Р Т И Н (читає).

„Жінка моя дуже бажає вас побачити і вже тепер, хоч знає вас тільки з моїх оповідань, любить вас щиро. Більше вам не пишу, бо й так швидко побачимось.

„Цілую вас і ноздоровляю тата, Ваш Іван“.

А Г А Ф І Я.

Так ось як! З жінкою їде. Щож, най їх Бог благословить! Коби тільки добра була і його любила. Ну, та вже би хиба сліпа і глуха і без серця була, щоби могла не полюбити мого Івасика. Лиш то не знати — хто вона? Не пише нічого про се. Ануж то яка Англічанка або Французка, що й слова людського не зрозуміє. От тобі й щастє! Молила Бога, щоби дав дождати невістки, а тепер і сама не знаю, чи зумію з нею й забалачити.

К Р И Ш Т О Ф.

На яких же то науках, пані майстрова, був ваш син за границею?

А Г А Ф І Я.

Та на яких науках? Чи я знаю, на яких! Таке власне із за науки вся біда вийшла. Він у школах дуже красно вчився — пан Мартин може вам сказати. Вже на університет ходив щось три чи чотири роки. — Я хотіла, щоби йшов на священника — не хотів. Батько каже: „Йди на право, адвокатом будеш“. І того не схотів. Записався на натуральні науки, на якусь фізику, та хемію. Батько гнівався, фукав, ну, але нарешті не боронив, — каже: най буде професором. А тут нараз наш Івась приходить та й каже: „Тату, досить того дармоїдства, я хочу вчити ся шевства, хочу бути шевцем“.

К Р И Ш Т О Ф.

От іще дурень! Найшов церков Богу молити ся! Даруйте пані, що я так виразився про вашого сина, але я справді не можу зрозуміти, як може хтось любити те наше огидливе ремесло.

А Г А Ф І Я.

Ой пане! Мені аж згадувати страшно, що тоді у нас діяло ся. Кілько я тоді наплакала ся — Бог один знає. Батько як

почув такі слова, як кинув ся на него, то колиб я не була затримала його, був би, здаєть ся, вбив Івася. „Що, ти хочеш на мою мізерію зійти? То я за пліт викинув усе те, що дав на твоє навчане?“ Та що й говорити! Всего було. Зразу старий кричав, сварив, далі зачав ласкавійше говорити, навіть просити: „Сину, не роби мені того, то буде стид для мене!“ Ні, тай ні. Так як би хто клин забив хлопцю в голову. „Хочу бути шевцем, та таким, яким в теперішніх часах швець повинен бути!“ Тоді старий, — знаєте, який він є, — розлютив ся страшенно. „Ну, — каже, — коли мене не слухаєш, то я й знати тебе не хочу! Іди мені геть із хати!“ А Івась спокійнісінько каже: „Розуміє ся, що піду. Бо хибаж я у вас можу чогось навчити ся?“ Се ще дужше розлютило старого і він знов кинув ся на Івася. (Втирає очи хусткою). Мусів бідненький утікати з хати. Вже я потому лиш потайно з ним видала ся, крадькома дала йому грошей на дорогу.

К Р И Ш Т О Ф.

Кудиж він поїхав?

А Г А Ф І Я.

Зразу був з рік у Відні, потім подав ся до Парижа, а відси перед трьома роками виїхав до Лондону. Добре йому там поводило ся, нема що казати.

КРИШТОФ.

Ну, а щож, батько перепросив ся?

АГАФІЯ.

Та де там! Навіть згадувати про сина не хоче, особливо при чужих людях. Мало що не проклинає його. А знаю, що старий його любить, бо нераз тайком витягає з моєї шуфляди його листи і перечитує. Він думає, що я сплю, а я добре виджу, як він плаче. Та що, коли гордий такий, при людях любить показувати, що він усьому пан, що все мусить по його бути. Ой Господи! (В дверях показує ся Чирняк, вона поспішно хапає від Мартина лист).

ЯВА ТРЕТЯ.

Ті самі, Чирняк, Завадзкий.

ЧИРНЯК (у дверях, до Завадзкого).

Раз вам кажу, пане браце: я старого Бога люблю. Не можу інакше! Волю пропасти, а від свого не відступлю.

ЗАВАДЗКИЙ.

Ха, ха, ха! Упертий Русин, упертий Русин. Добрий день, пані майстрова! Добрий день, панове!

МАРТИН.

Добре здоровле!

ЧИРНЯК (побачивши жінку з листом).

А то що? Від кого се лист?

АГАФІЯ (пробує швидко сховати лист, але руки їй трясуться і лист паде на землю, Чирняк підхапує його).

ЧИРНЯК (глянувши на адрес, строго).

Жінко!

АГАФІЯ (боязко).

Та то від него.

ЧИРНЯК.

Від него? Від якого него? З ким ти сьмієш без мого відома переписувати ся?

АГАФІЯ (з докором).

Алеж Никифоре! Дай спокій! Сеж мій син!

ЧИРНЯК.

Твій син? Як ти сьмієш мати сина, коли я його не маю? Жінко, не доводи мене до стеклости! Раз я тобі сказав, що у

нас нема сина! Нема і не було ніколи. І згадувати про него не сьмій! І щоб... і щоб... на, бачиш? (Дре лист на шматки і топче ногами). Бачиш, бачиш!

А Г А Ф І Я (Втираючи сльози).

Господи! І то батько! Бій ся Бога, Никифоре! Відки у тебе така лютість на свою власну дитину?

ЧИРНЯК.

Мовчи, бабо! Коли тота дитина мене за батька не вважає, то вона мені не дитина. Хоче йти своїм розумом, найже йде. Але на мої очі най не показує ся! Я старого Бога люблю, а Бог приказав дітям шанувати батьків!

А Г А Ф І Я.

Чим жеж він не шанував тебе?

ЧИРНЯК.

Досить про те! Не хочу й слухати про нього більше! Тут важнійша справа. Нам, нашому цілому станови грозить нова небезпека. Несе дідько якогось Англічанина. Хоче нам тут закладати велику фабрику обуви, пять складів у Львові,

склади по всіх більших містах Галичини. Розумієте, що то значить? А те, що ми всі відразу — небіжчики. Со сьвятими упокой Господи і Чирняка і Гутака і Завадзкого і весь славетний шевський цех!

ЗАВАДЗКИЙ.

Кленска, кленска! То вже не Медлінг! Той Англічанин з мільонами йде до нас, на певну побіду.

КРИШТОФ.

Ну, і щож панове майстри на се порадите? З'їсть вас як мух.

ЧИРНЯК (люто).

З'їсть? Так думаєте?

КРИШТОФ.

Не тільки так думаю, але думаю, що то буде найліпше.

ЧИРНЯК (жвучи вус).

Та-а-ак? А не можна би знати, чому?

КРИШТОФ.

А тому, що все таки той Англік внесе до нашого краю капітали, внесе

уліпшений спосіб продукції, внесе поступ.

ЧИРНЯК.

Поступові ви, нема що казати! Тільки щож ми при вашім поступі будемо їсти?

КРИШТОФ.

Хто буде мати хліб — той буде хліб їсти, а хто не буде мати, нехай постить.

ЧИРНЯК (вибухаючи).

Пане! Мовчіть! Від завтра не маєте у мене роботи! Забирайте ся до Англіка!

КРИШТОФ.

І піду, певно що піду, тільки не завтра. Ви не маєте права виганяти мене і мусите мені виповісти місце на 14 день наперед.

ЧИРНЯК (мовчки відвертає ся від него, до Завадзкого).

І то челядь! Така нині челядь! Якихсь соціалістів дідько намножив! Ну, чи бачив хто таке! І воно тішить ся з того, що його ремесло, те, що його живить, тепер упадає. Ох, нема на вас дісципліни! Я би то вас...

ЗАВАДЗКИЙ.

Та що там, пане браце, чи то варто собі кров исувати задля такої марниці?

ЧИРНЯК.

Але я не можу витримати! Мене аж підносить! Воно мене буде вчити!... О, я старого Бога люблю. Покора супроти старших, пошановане для віку, для сивого волосся! (Дихає сильно, пауза). Але що то я хотів казати? Ага, про того сучого Англічанина. І чого він хоче від нас? Відки йому до голови прийшло як раз на нас напосідати ся?

ЗАВАДЗКИЙ.

Певно думає, що ми піддамо ся йому без супротивлення.

ЧИРНЯК.

О, не діжде того! Хиба би мене на сьвітї не було, щоб я допустив до сего!

МАРТИН.

Як то, пан майстер хочуть з ним бороти ся?

ЧИРНЯК.

Пане! Мовчіть, прошу вас! ніхто вашої думки не питає! Не сьміє нам тут Англічанин влазити. Вже рада мійска внесла меморіал до міністерства против уділення йому концесії, а завтра ми вносимо другий про нужду шевського стану.

ЗАВАДЗКИЙ.

А про анкету не забувайте, пане браце!

ЧИРНЯК.

Ах Господи! Жінко! Тай справді, я зовсім забув, за чим прибіг до дому. Жінко, на тобі гроші (дає їй гроші), бігай, посилай слуг, а живо!

АГАФІЯ.

Куди? За чим?

ЧИРНЯК.

Та не чуєш? Анкета! За хвилю, іно що не видно, анкета буде у нас!

АГАФІЯ.

Хтож то такий? Якась пані? В гостину до нас?

ЧИРНЯК.

Не пані, жінко, не пані, а анкета. Буде пан цехмістер, і пан заприсяглий знавець Клеофас Цимбальський і пан від газет, знаєш, той у золотих окулярах?...

АГАФІЯ.

Той, що тягав ся з тобою тоді, як ви воювали проти Медлінга?

ЧИРНЯК.

Той сам, той сам!

АГАФІЯ.

А вже тобі віддав тих десять ринських, що тоді позичив?

ЧИРНЯК.

Жінко! Ти мені не сьмій в такий спосіб говорити. Тут діло загальне, не моє особисте. Тут цілому шевському станову грозить руїна!

АГАФІЯ.

Але тебе першого зруйнують ті пани!

ЧИРНЯК.

Не сьмій говорити сего! Ті пани призначені магістратом вислідити стан

шевського ремесла в цілім Львові і виробити про те книжку. А пан редактор до того одинокий чоловік.

А Г А Ф І Я.

Та хіба він розуміє ся на шевстві?

ЗАВАДЗКИЙ.

Ні, пані кумо. На шевстві розуміємо ся ми три : Я, кум Чирняк і пан цехмістер. Миж також у тій анкеті.

ЧИРНЯК.

І до мене першого має прийти та анкета. Вже я їм покажу, як стоїть діло! Ну, йдиж, іди і прилагодь нам яку закуску. І не забудь про бутельку коняку, — знаєш, пап Шпіцкопф без него не може обійти ся. (Агафія сумно хитаючи головою відходить).

ЯВА ЧЕТВЕРТА.

Ті самі без Агафії.

ЗАВАДЗКИЙ.

А то не добре, пане куме, що ви так образили куму.

ЧИРНЯК.

Я? Образив її? Чим я міг образити її?

ЗАВАДЗКИЙ.

Троха за остро ви накинулись на неї за той лист.

ЧИРНЯК.

А щож я? Мав похвалити її за те, що потай мене, без моєї волі переписуєся з тим... тим...

ЗАВАДЗКИЙ.

Але тож ваш син! І ще який син! Здібний чоловік, сьмілий, дотепний, такий, що кождий батько міг би гордити ся ним.

ЧИРНЯК (півголосом).

Сказати вам правду — і я його любив і ще люблю, і дуже за ним жалую. Та щож, як такий непослушний. Ну, скажіть самі, чоловік тратив ся, руйнував ся, щоби давати його до шкіл, а коли вже близько кінця, вже на правах, а тут на тобі! Стріляє щось хлопчискови до голови: хочу бути шевцем.

ЗАВАДЗКИЙ.

І щож в тім злого? Я би тїшив ся.

ЧИРНЯК (строого).

Я ні! Чи на те я руйнував ся, щоби мій син не зазнав лїпшої долї, не бачив ширшого сьвіта, нїж я?

МАРТИН.

Нї, пане майстер — перепрашаю, що вмішаю ся в вашу розмову, — ви не зовсім справедливо поступили з сином. Він жеж власне хотїв бути шевцем з ширшим поглядом, хотїв бачити сьвіт...

ЧИРНЯК.

Е, що там говорити про се! Пропало. Я його вирік ся, він собі пішов у сьвіт і нехай робить що хоче. (До Мартина прудко) Ви читали його лист?

МАРТИН.

Читав.

ЧИРНЯК.

Щож він? що пише?

МАРТИН.

Нїчого. Добре йому веде ся. Швидко надїє ся бути тут і побачити ся з вами.

ЧИРНЯК.

Зо мною? Най мені не важить ся!
За двері випрошу! Жаль мені його, але
для захованя батьківської поваги за двері
його випрошу. Вже тут я не уступлю. Ста-
рого Бога люблю і таким умру.

ЯВА ПЯТА.

Ті самі, Гутак, Цимбальский, Шпіцкопф.

ГУТАК.

Добрий день вам!

ЧИРНЯК (спішить против них).

А, вітайте, вітайте! Гості до нас!
Пане цехмістер, просимо! Пане редактор,
прошу, прошу.

ШПІЦКОПФ (подає два пальці).

Моє почтеніє.

ЧИРНЯК.

Прошу, пане Цимбальский, розго-
стіть ся!

ЦИМБАЛЬСКИЙ (невеличкий, лисий, з довгою
бородою, в окулярах, говорить звільна).

Дякую, дякую. У мене часу не багато, треба поспішати. (Вішає капелюх, скидає кальоші і пальто).

ЧИРНЯК.

Ну, що там! Куди вам поспішати! Вже коли вас тут маємо, то вас так швидко не пустимо. Мусите придивити ся основно нашому життю.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Розуміє ся, се наша задача. Тут уже певно треба своє зробити. Тільки без страти часу.

ШПІЦКОПФ.

Щож, здаєть ся, ми всі тут зібрані, анкета в комплекті.

ГУТАК.

Так, так, як той казав, комплекту в анкеті.

ШПІЦКОПФ.

Ми власне, ідучи до вас, шановний пане Чирняк, говорили про те, що йдучи до вас треба таки добре побродити по болоті. Я й не думав, щоб у Львові можна було де здибати таке болото.

ЧИРНЯК.

То не з добра, пане редактор, не з добра. Колись не такі часи були, я мав робітню на Сикстуській, близько ринку, пять челядників держав і двох хлопців, тай то обстальюнки плили як вода на лотоки. А тепер — (Махає рукою) — самі бачите!

ШПІЦКОПФ.

Позвольте, позвольте, і давно се було?

ЧИРНЯК.

Хиба не знаєте? Ще нема цілих 10 літ.

ШПІЦКОПФ (чотує).

Ваша правда! То важний факт! „В протягу остатніх десяти літ великий упадок ремесла“. О так! Се сумно.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

А позвольте вас спитати ся, богато тепер смоли спотребуєте на рік?

ЧИРНЯК.

Смоли? Ну, смола, то ще не рубрика.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Ну, але все таки.

ЧИРНЯК.

Та що, може за десять центів, може за п'ятнацять.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

А бачите! А давнійше певно більше спотребовували.

ЧИРНЯК.

Розуміє ся, більше робило ся, то більше смоли йшло.

ЦИМБАЛЬСКИЙ (підносить окуляри і з тріумфом озирає ся довкола).

А видите, панове! Я не без ціли про се питаю. Маючи докладну евіденцію продукції смоли в нашім краю, можемо мати дуже докладну міру розвою шевства. У нас у статистичнім бюрі вже від давна в тім напрямі ведуть ся дослідди.

ШПІЦКОПФ.

Ну, і до чого довели?

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Ми уложили докладний квестіонар і розіслали його до рад повітових, але доси ще не маємо відповідей.

Ш П І Ц К О П Ф.

Ну, певно, Хибаж ради повітові смолу гонять?

Ц И М Б А Л Ь С К И Й (строго).

Пане редактор! Се питанє виглядає на іронію, але я відповім на него поважно. Ради повітові смоли не гонять, але від того є, щоби знали все, що дієся в повіті. Можуть наші статистики питати їх про пянство, про лихву, про еміграцію, про вивіз яєць, про стан засівів і про політичну благонадежність людности, то можемо і ми спитати їх про стан продукції смоли. Чи так, чи ні?

Ш П І Ц К О П Ф.

Алеж розуміє ся, що так! Розуміє ся! (Обертає ся до челядників), Панове давно тут працюєте?

К Р И Ш Т О Ф.

Від осьмої рано.

Ш П І Ц К О П Ф.

Я не о те питаю ся, але як довгий час?

К Р И Ш Т О Ф.

До семої вечір.

Ш П І Ц К О П Ф.

Не те, пане, але чи давно як ви вступили до роботи у пана Чирняка?

К Р И Ш Т О Ф.

А на що пану се знати?

Ш П І Ц К О П Ф.

Як то на що? Ми є анкета магістрацка, мусимо все знати.

К Р И Ш Т О Ф.

Тут є пан майстер, він має записано, коли я сюди вступив, а я не пам'ятаю.

Ш П І Ц К О П Ф.

Значить, давненько таки. Видно, патріархальні відносини між майстром і челядником. (Нотує).

К Р И Ш Т О Ф.

Еге, вступив перед місяцем, а нині майстер мені виповіли місце.

Ш П І Ц К О П Ф.

Так? А чомуж се?

К Р И Ш Т О Ф.

Спитайте пана майстра, я не знаю.

ЦИМБАЛЬСКИЙ (до Мартина).

А будьте ласкаві сказати мені, яким ви штихом шиєте?

М А Р Т И Н.

Як то яким? Звичайним шевським.
(шве).

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Подвійним, правда?

М А Р Т И Н.

Най вам буде й подвійним.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

А гудз у дратві вяжете?

М А Р Т И Н.

Ні.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

То зле. А якого часу потребуєте на один штих?

МАРТИН.

Або а знаю? Не слїдив за тим.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

То зле. Не акуратний з вас робітник. Бо припустім, що на один штих іде мінута часу, а ви беручи нову дратву не завяжете гудза і дратва вам висмикне ся, то ви стратите тоту мінуту часу. Правда? А кїлько разів на день ви засиляєте нову дратву?

МАРТИН.

Не знаю, не числив.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

І того не знаєте? То дуже зле. Бо коли ви на день засилите на приклад сто дратвів, то стратите сто мінут або мало що не дві години часу. А то значить в протягу року 30 тисяч мінут або 500 годин або 50 робучих днів страчених Чи вам не совісно?

МАРТИН.

Нї, пане, бо я анї одного штиха не страчу.

ЦИМБАЛСКИЙ.

Та-а-ак? А чогож се премудрий Соломон — знаєте, як про него повідають? Скликав він усіх кравців і шевців із цілого царства, що має їм щоось дуже важного сказати. Зійшли ся всі, а він і каже їм: Памятайте, що коли хто шие, то вперед зроби гудз, а то перший штих дармо пропаде.

МАРТИН.

Се, пане, як бачу, перша анкета в шевській справі була, а нині маємо другу таку саму.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Пане, чи ви хочете сьміяти ся з анкети?

МАРТИН.

Борони Господи. Хиба можна кого на сьміх рівняти з премудрим Соломоном?

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Ну, глядітеж мені! (Відходить від него).

ЧИРНЯК

Ну, панове, анкета анкетой, але я думаю, що поперед усього слід би дещо перекусити. Робота не втече.

Ш П І Ц К О П Ф.

Се ви, пане майстер, дуже мудро сказали.

А Г А Ф І Я (за сценою).

Ще ні! За хвиличку буде.

Ч И Р Н Я К.

От тобі й на! Даруйте, панове, за хвиличку. Може хоче дехто з панів ще де про що спитати?

Ш П І Ц К О П Ф.

Скажіть же нам, пане майстер, як се стало ся, що ваше чесне ремесло так у-падає?

Ч И Р Н Я К.

Всему винно зопсуге! Деморалізація! Нові моди раз у раз. А вже отой проклятий Медлінг зовсім нас підрізав.

Ш П І Ц К О П Ф (облизує ся).

Ага, Медлінг! памятаю! Ви тоді, нане майстер, здаєть ся, цехмістром були.

Ч И Р Н Я К.

Так, так! І потрудив ся чимало борючи ся з тим заволокою. Та що з того! не помогло!

ЗАВАДЗКИЙ.

Ой, усі ми тяжко його відчули. Ще перед ним був тут інший склад обуви віденьської, потім прийшов склад праський, а тепер нам тут Англічанин живий лізе, тай ще з фабрикою! Пропадемо!

ГУТАК.

О, певнісінько, як той казав, пропадемо!

ЦИМБАЛЬРКИЙ.

Як думаєте, панове, кільки би так мусів продукувати той Англік і по якій ціні, аби вас усіх плазом положити?

ЧИРНЯК.

А нехай його грім божий перше плазом положить! Вже як він тільки заложить свою фабрику і заведе свої склади, то нам буде досить.

ГУТАК.

Для самої новости, як той казав, увесь народ повалить до него.

ЧИРНЯК.

А челядь! Думаєте, що один із них усидить ся у нас? Усі підуть до него. От і мій пан Криштоф збирає ся.

К Р И Ш Т О Ф.

Бо мушу, коли пан майстер мені вивідає місце.

Ч И Р Н Я К.

Чекайте, захопите ви ще у того Англічанина шилом патоки. Будете згадувати майстра Чирняка, та пізно буде!

Ш П І Ц К О П Ф.

Ну, а як думаєте, панове, що би потрібне було для піднесення вашого ремесла?

Ч И Р Н Я К

Ну, та вже анкета...

Г У Т А К.

Як той казав, панове там по газетах читаєте, то вам ліпше знати, що до чого.

Ш П І Ц К О П Ф.

Ну, ні, тут ваш голос перший, ми можемо тільки поперти справедливі жадання краєвого промислу.

Ч И Р Н Я К.

Та, коли так, то я би думав поперед усього, що треба всім отим фабрикам за-

казати раз на завсїгди вступ до нашого краю.

Ш П І Ц К О П Ф (нотує).

То одно : заказати вступ. Дуже добре. Тільки клонїт, що конституція дозволяє...

Ч И Р Н Я К.

Отож то ! Я вже се чув і за часів Медлїнга. Так на якогож біса анкета, коли є конституція ? Змінїть до дїдьчої мами конституцію ! Що нам по конституції, як маємо з голоду погинути !

Ш П І Ц К О П Ф.

Правда ваша, правда ваша ! Отже другий пункт : Змінити конституцію. (Пить) Чи цілком, чи лиш кавалок ?

Ч И Р Н Я К

Лиш те змінити, що для нас шкідливе.

Ш П І Ц К О П Ф.

Дуже добре ! Зараз видно, що маєш діло з чоловіком інтелїгентним і справедливим. (Нотує). Ну, а що далї ?

ЧИРНІЯК.

Та? що далі? Як би так по моєму, то я би ще отсих проклятих соціялістів скасував. Мара знає, що за народ розплодив ся. Ніби то рахує ся ремесники, робітники, а на ділі так і дибає на те, аби своє власне ремесло підкопати, нам майстрам не дати дихнути.

ШПІЦКОПФ.

Правда ваша! Правда ваша! Скасувати їх зовсім (нотує). Ну, а що ще більше?

ЧИРНІЯК.

Більше? (Обертає ся до Завадзкого). Що то там ще у нас, пане браце, за жадання? Аджеж ви переписували петицію...

ЗАВАДЗКИЙ.

Саме найголовнійше, аби заряд військовий нам, дрібним майстрам, віддавав доставки обуви для армії. Се би нас одно могло підратувати.

ШПІЦКОПФ.

Алеж здаєть ся, панове вже мали ті доставки?

ЗАВАДЗКИЙ.

Е, що то за доставки! Кількасот пар чобіт! Не було коло чого й заходити ся.

ШПІЦКОПФ.

А все таки ви їх узяли.

ЗАВАДЗКИЙ.

Звісно, що взяли, бо щож було робити?

ШПІЦКОПФ.

І достарчили на час?

ЗАВАДЗКИЙ

Та... ніби... достарчили, правда, не всі. І роботою не всі догодили, многим повідкидувано. Одним словом, капарство вийшло. Чуємо, що вже не хочуть нам давати.

ШПІЦКОПФ.

Але як же то так вийшло? Панове домагали ся тої доставки, а потім і не доставили на час і ще й робота не добра вийшла.

ЧИРНЯК.

То, пане редактор, усе інтриґа, чорна інтриґа. Дали нам мало, знеохотили людей. Кому там хотіло ся коло дурниці заходити ся! Потому при відбираню огляд такий строгий був...

ШПІЦКОПФ.

Значить, домагаєте ся, аби від тепер давали вам роботи більше — так?

ЧИРНЯК, ГУТАК і ЗАВАДЗКИЙ.

Так, так!

ШПІЦКОПФ.

І аби при відбираню не так строго оглядали.

ЧИРНЯК.

Розуміє ся!

ШПІЦКОПФ.

Дуже розумно! Дуже розумно (нотує).

АГАФІЯ (за сценою).

Никифоре, проси панів до снідання!

ЧИРНЯК.

Прошу, панове! Не погордуйте! Чим хата богата!

ШНІЦКОПФ.

О! Отсе ще розумнійше! Дуже розумно, дуже! (Іде до сусідного покою, за ним Цимбальський, Гутак, Завадзкий).

ЯВА ШЕСТА.

Чирняк, Мартин, Криштоф.

МАРТИН (полушептом).

Пане майстер! Пане майстер!

ЧИРНЯК (вертає від дверей).

А що там?

МАРТИН.

То се (моргає) ваша анкета?

ЧИРНЯК.

Ну, або що?

МАРТИН.

Тьфу!

ЧИРНЯК.

Як то? — як то?

МАРТИН.

Один із тих панів скінчений осел, а другий очевидно кпить із вас!

ЧИРНЯК.

Що?

МАРТИН.

Хибаж ви сего не бачите?

ЧИРНЯК.

Пане Мартине, прошу вас, робіть свою роботу, а свої уваги лишіть для себе. Що я бачу, то бачу, а що роблю, то знаю і свій розум маю (Іде до дверей).

ЯВА СЕМА.

Ті самі і Завадзкий.

ЗАВАДЗКИЙ (до Чирняка).

А, ось ви тут! (Бере його на бік). Слухайте, пане браце, по якого чорта нам до

анкети того Цимбальського? Таж то скінчений осел.

ЧИРНЯК.

Говоріть своє! Осел, але впливовий чоловік. Знаєте, він начальник статистичного бюро, а його жінка має сестру за паном совітником від намістництва. А що він дурень, то се тим ліпше! Можна вмовити в него те, чого нам потрібно, а вже як він попре, то можна мати надію.

ЗАВАДЗКИЙ (бе себе пальцем в чоло).

Ага!

ЯВА ОСЬМА.

Ті самі і Гутак.

ГУТАК.

Ну, пане господарю! Де ви? Тут, як то кажуть, до горлової справи доходить, а вас нема.

ЧИРНЯК.

О, перепрашаю дуже! Іду вже, йду!
(Біжить до бічного покою).

ЗАВАДЗКИЙ (до Гутака).

Знаєте, пане цехмістру, мені здає ся, що той газетяр так таки кпить собі з нас усіх.

ГУТАК.

Ну, я би сего не казав. Звісно, як той казав, газетярська жилка і язик острій та верткий, але все таки чоловік розумний. Голова, як той казав.

ЗАВАДЗКИЙ.

Але може би було до анкети ліпше запросити якогось правдивого католика?

ГУТАК.

Як то, а хиба сей що?

ЗАВАДЗКИЙ.

Ну, я до таких сьвіжо хрещених католиків якось не маю набоженства.

ЯВА ДЕВЯТА.

Ти самі і Шпіцкофф (у дверех, з ковбасою в зубах і булкою в руці).

Алеж панове, прошу!

ЗАВАДЗКИЙ.

Ідемо, йдемо! (Іде до бокового покою).

ШПІЦКОПФ (пропустивши його, виходить до Гутака).

Пане цехмістру, ви чоловік чесний і правди не сховаєте. Скажіть мені, але так під хайрем, через що властиво банкрутує пан Чирняк?

ГУТАК.

Ну, бакротувати він так дуже не банкрутує.

ШПІЦКОПФ.

Те, те, те! Я й сам бачу! Як нас приймає! Коняк знаменитий, шинка чудова, ковбаса — моє почитеніє; значить, дихає ще чоловік!

ГУТАК.

Та дихає, дихає. А зменшує робітню, проста річ. Постарів ся, сприяло ся робити, рад би, як той каже, троха на політичним конику погарцювати. Балакати багато любить, на ратуши мови говорить... Де вже йому до шила та до дратви!

Ш П І Ц К О П Ф.

То то й є! То то й є! Розполітикованоє, ось що губить наше чесне старе ремесло! Не хочуть робити, а потім кричать: Медлінґ нас убив! Англічанин нас дорізує!

Г У Т А К.

Ну, пане, тут Медлінґ і Англічанин зовсім окремо. Вони й таких убють, що день і ніч гарують.

Ш П І Ц К О П Ф.

Може бути, не перечу! Я тільки до того річ веду, що коли прийде поміч, то в першій лінії повинні її мати власне ті, що гарують. а не ті, що політикують а роботу занедбують.

Г У Т А К.

Так, так! Се зовсім справедливо.

Ш П І Ц К О П Ф.

Ну, але скажіть же мені, з чого властиво живе пан Чирняк, коли отак занедбує ся?

Г У Т А К (таємничо).

Не знаю. Мусить мати з давнійших часів дещо зложене. А крім того має сина

за границею. Кажуть, що десь багато оженив ся. То може той йому дещо присилає.

ШПІЦКОПФ.

Та-а-ак? Ага!

ЯВА ДЕСЯТА.

Ті самі і Цимбальський.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

О, а панове, тут конспірують! А там за вами пошукують! Пане цехмістру, ви хиба не ласкаві? Прошу!

(Гутак відходить до бокового покою).

ШПІЦКОПФ (веде Цимбальського на бік).

Пане Цимбальський! Важна справа!

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Ну, що?

ШПІЦКОПФ.

Довідую ся власне, що старий Чирняк має гроші.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

А мені що до того?

ШПІЦКОПФ.

Як то що? А ви їх маєте?

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Я? Звісно, кілька мені треба, тільки маю

ШПІЦКОПФ.

То ви щасливий чоловік. Я ніколи тільки не маю. І для того думаю, чи не можна би старого троха натягнути.

ЦИМБАЛЬСКИЙ (бє себе долонею в чоло).

Ага! Ось ви куди гнете! Ну, се думка не погана. Але як же?

ШПІЦКОПФ.

Знаєте, він дуже вірить в ваші впливи і протекцію. Ну-ко, пропонує йому свою поміч, але зажадайте за те невеличкого задатку.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

А кілька так?

ШПІЦКОПФ.

Ну, що буде можна уторгувати. Сто
ринських найменче — поділимо ся.

ЦИМБАЛЬСКИЙ,

Пане, ви геніяльна голова!

ШПІЦКОПФ.

Ось він іде! Лишаю вас самих! Куйте
зелізо поки горяче!

ЯВА ОДИНАЦЯТА.

Ті самі і Чирняк.

ЧИРНЯК (у дверех).

Алеж панове! Прошу близше. Сні-
данє коротеньке, зараз кінчимо.

ШПІЦКОПФ.

О, я зараз. Перепрашаю, що на хви-
лечку вийшов! (Іде до бокового покою).

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Пане майстер! Прошу на слово!

ЧИРНЯК.

Прошу, чим можу служити?

ЦИМБАЛЬСКИЙ (таємничо).

Зле стоїть справа!

ЧИРНЯК.

Як то?

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Дуже нещаслива була думка, що ми
прибрали до анкети отсего хрещеного
Жида!

ЧИРНЯК.

Або що?

ЦИМБАЛЬСКИЙ (таємничо).

Підозріваю, що він підкуплений Ан-
глічанином і буде в своїй газеті рити
проти нас.

ЧИРНЯК.

Господи! То було би справді нещасте!
Але по чім же так міркуєте? Чи гово-
рив що?

ЦИМБАЛЬСКИЙ

Розуміє ся! Зовсім недвозначно ви-
сло вив ся.

ЧИРНЯК.

То дуже лихо! Він може все зопсувати.

ЦИМБАЛЬСКИЙ.

Мусите здобути ся на якусь жертву, щоби заткати йому рот.

ЧИРНЯК.

Певне! певне! Ой Господи, от тобі й поратівники! Спасибі вам, пане Цимбальський, що остерегли! Я зараз по тихонько поговорю про се з нашим цехмістром.

ЦИМБАЛЬСКИЙ (переляканий хапає його за полу).

Що, що?

ЧИРНЯК.

Ну, сеж не моя особиста справа, а загалу, всіх шевців у Львові. То нехай вони й радять. (Відходить поспішно до бокового покою.)

ЦИМБАЛЬСКИЙ (бе себе об полу рукою).

На маєш! От я й наробив!

ЯВА ДВАНАЦЯТА.

Ті самі, Завадзкий, Шпіцкопф, потім Гутак і Чирняк; ті два шепчуть ся близько куліси, інші виходять наперед.

Ш П І Ц К О П Ф

Чудесно! Чудесно! Сніданє справді староміщанське! (До Чирняка) Пане майстер Чирняк, ще раз спасибі вам! Будьте певні, що скільки моєї сили —

Ч И Р Н Я К (виступає наперед).

Пане редактор, не кінчіть сих слів, бо збрешете без потреби.

Ш П І Ц К О П Ф.

Що?

Ч И Р Н Я К.

Я, пане, старого Бога люблю! Я чоловік прямий і отвертий. Скажіть, кільки вам дав Англічанин, щоб ви попирали його справу?

Ш П І Ц К О П Ф.

Що? Англічанин мені? Пане, ви мене ображуєте. Уважаєте мене за продажного чоловіка.

ЧИРНЯК.

І надіюсь, що маю рацію. Чи ви думаєте, що я сліпий і не бачу, як ви тут заховуетесь? Нас усіх на кпини берете, а тайно против нас інтригуєте. (Цимбальський підчас тих слів незаметно висуває ся з покою і щезає).

ШПІЦКОПФ.

Пане, се образа! Ви відповісте мені за се!

ЧИРНЯК.

Чому ні? Зараз відповім. Ось пан Цимбальський тут. Де він є? А — вийшов? Ну, нічого, він живий! Ми його знайдемо. Він перед хвилию сказав мені, що ви дали йому до пізнання —

ШПІЦКОПФ.

Дурень він і ви з ним. Нічого я йому не давав до пізнання і ви на підставі слів сего дурня не сьмієте мене образати! Адіє! (Відходить).

ЧИРНЯК.

От тобі й на! От наші поратівники! Ну, панове братя, що ви на се скажете?

ЗАВАДЗКИЙ.

Я вам давно говорив, пане браце, що шкода вашого труду так дуже добивати ся тої анкети.

ГУТА К.

Інтелігенти, як той казав, усе однакі: зїсти, випити і ще в додатку окпити бідного ремісника

ЯВА ТРИНАЦЯТА.

Ті самі без Цимбальского і Шпіцкопфа, і два послугачі (вносять велику таблицю, шільд, полякерований на червоно, а на нїм великими зеленими буквами напис: **Склад обуви — John Cheerneak & William Hopkins.** Вони несуть сей шільд аж на серед покою, потім стають, обертають шільд написом до публіки, знимають шапки і здивовано озирають ся. В бокових дверех показує ся Агафія, що зацікавлена по хвили також виходить на сцену і оглядає шільд).

ПЕРШИЙ ПОСЛУГАЧ.

Слава Ісусу Христу!

ЧИРНЯК.

Слава на віки! А се що значить?

ДРУГИЙ ПОСЛУГАЧ (до першого).

Та тут шевський склад, а якже.

ПЕРШИЙ ПОСЛУГАЧ.

Чи ми тут добре зайшли, прошу пана, з отсим шільдом? Нас маляр вислав, сказав занести на отсю улицю, до англійського складу.

ЧИРНЯК (розлючений).

Ах ви тумани! Та тут вам англійський склад? Не видите, що тут християнські люде? Ідїть геть, бо вас і отсю вашу прокляту таблицю викину до сто громів долі сходами!

ДРУГИЙ ПОСЛУГАЧ.

Не гнівайте ся, пане майстер, ми не хотїли вас образити! Ми не навмисне!

ЧИРНЯК.

Ідїть, нехай вас мої очі не бачуть! Ну, дивіть ся, люде добрі! Ріжуть нас і ще на кпини нам свої шільди до покою

пакують! (До послугачів, що заходять ся брати шільд у руки). Гов! Я вас так не пущу! Я догадую ся, що тут щось є! Говоріть, хто вам казав сюди йти?

ПЕРШИЙ ПОСЛУГАЧ.

Та маляр.

ЧИРНЯК.

Брешеш! Говори правду, бо їй Богу, зараз вас із тим шільдом на поліцію тягну. Говори, був там отой сам Англічанин у маляра?

ДРУГИЙ ПОСЛУГАЧ.

Та був якийсь пан у високім цилиндрі і в споднях у великі кратки.

ЧИРНЯК.

І той пан казав вам нести шільд до мене в хату?

ДРУГИЙ ПОСЛУГАЧ.

Та так, казав.

ЧИРНЯК.

Як вам казав? Якими словами?

ДРУГИЙ ПОСЛУГАЧ.

Та якими? Ховай Боже, по руськи сказав: ідїть і несїть сей шїльд до робітні майстра Чирняка і просїть його, аби прочитав, що тут написано.

ЧИРНЯК.

Що тут написано? (читає). Йогн Хеернеак і Вілліям Гопкінс! А гопкав би він, аби сказив ся, проклята душа! Ну, і пощож мені було читати їх собачі назви?

ДРУГИЙ ПОСЛУГАЧ.

Я не знаю, прошу пана. А він казав, що зараз сам сюди приїде.

У СІ (гуртом).

Що? Сам сюди приїде!

ПЕРШИЙ ПОСЛУГАЧ.

А ось він і є!

ЯВА ЧОТИРНАЦЯТА.

Ті самі, Англічанин.

У СІ (гуртом).

А-а-аа! Ось він!

АНГЛІЇЧАНИН (в темних окулярах)

Добрий день, панове!

ЧИРНЯК.

А то що? По нашому чисто говорить.

АНГЛІЇЧАНИН.

Перепрашаю! Здається, мої люде помилили ся і не туди занесли шільд, де було треба. (До послугачів). Отам напро-тив несіть, бачите, де двері малюють!

(Послугачі з шільдом виходять).

ЧИРНЯК.

Пане, не знаю вас, хто ви є, але я вас готов у тій хвили за тими послугачами скинути долі сходами. Як ви сьмієте мені на злість і на збитки...

АГАФІЯ (що вдивлювалась в Англічанина, кидає ся до него з криком).

Мій Івасик! Мій синочку любий!

АНГЛІЇЧАНИН (скидає окуляри і обіймає її).

Мамочко! Пізнали мене?

ЧИРНЯК.

А то що?

МАРТИН.

Як то? Пане майстер, не бачите, що то ваш син. (Коли Іван привитався з матір'ю, підходить і подає йому руку). Здорові були, пане Іване!

ІВАН.

Здоров, Мартине! Як ся маєш? Таточку! Ви все ще гніваєтеся? Дайте руку поцілувати! (Цілує його руку).

ЧИРНЯК.

Так се ти той страшний Англічанин, що прийшов нас усіх із'їсти?

ІВАН.

А вжеж, що я. Хибаж не читали шільду?

ЧИРПЯК.

Шільду? Хибаж там є твоє ім'я?

ІВАН.

А якже. Джон — то Іван, а Шеерпеак, то по англійськи так пишеся, а читаєся Чирняк.

ЧИРНЯК.

Ну, люде добрі! І має бути добре на світі з такими людьми, коли сама їх

мова злодійська. Напише тобі : шахрай, а ти йому читай : чесний. А той другий — Гон-
кало, чи який дідько, то що за один ?

І В А Н.

Уілліям Гопкінс—мій спільник і тесть,
одна з найліпших фірм у Англії.

А Г А Ф І Я.

Твій тесть ! То ти з Англічанкою
оженив ся ? Як вона зве ся ?

І В А Н.

Дженні, мамочко, Дженні Гопкінс.

А Г А Ф І Я.

Ой моє лишенько ! Кілько літ Господа
просила, щоби дав мені дождати ся не-
вістки, а тепер на тобі ! Невістка є, та
що, коли я слова до неї не проговорю.

І В А Н.

Ні, мамочко, не бійте ся сего ! Моя
Дженні вже по троха підучила ся нашої
мови, а при вас, то певно швидше піде.

А Г А Ф І Я (плеще в долоні).

О золота дитино! Дай тобі Боже усякого щастя! Говорить по нашому! Ну, коли так, то видно, що тебе любить.

І В А Н.

А вжеж любить, мамочко. І вас любить, хоч доси не бачила. (Обертаєся до присутних). А, панове братя, здорові! Пан Гутак, пан Завадзкий, — пізнаю всіх. Ну, як же вам поводить ся?

Г У Т А К.

От, як той казав, як тому горохови при дорозі.

З А В А Д З К И Й.

Дуже нас сполошила звідомість про ваш приїзд, пане Іване. Значить, ви тепер міліонер і хочете тут велику фабрику закладати?

І В А Н,

То так, панове. Мені самому до міліонерства далеко, хоч дещо троха капіталу і в мене є. Але мій тесть, пан Уїллїям Гопкінс, хоче до спілки зо мною заложити тут велику фабрику обуви і віддати її під мою управу.

ЗАВАДЗКИЙ.

І думаєте, що оплатить ся вам?

ІВАН.

Що маємо думати! Ми на голе думанє нічого не починаємо. Ми обчислили ся, поробили всякі стараня.

ЧИРНЯК.

Які стараня?

ІВАН.

Мій тесть власне пробуває в Відни і вчора мав у міністерстві війни підписати контракт на доставку обуви для тих 100 тисяч війська, що стоять у Галичині. В протягу сего року обіцяно нам додати ще ті відділи, що стоять у Буковині і в Шлезії, а правдоподібно здобудемо ще й Боснію. А я власне вертаю з Угнова і Куликова, де починив стараня, щоб тамошнє шевство зорганізувати на спосіб мануфактури. Засадимо їх за роботу і при їх помочи здобудемо села. А міста здобудемо нашими складами, яких на разі закладаємо п'ятнацять.

ЧИРНЯК (ломає руки).

Господи! Так ось на що ми надіялися! Доставка для армії вже пропала!

ЗАВАДЗКИЙ.

Ну, а колиж ваша фабрика входить у жите?

ІВАН.

У нас уже все приготоване, за місяць будемо могли розпочати. Маємо машини найновішої конструкції, людей на разі спровадимо своїх, поки тутешні не підучать ся.

ЧИРНЯК (що доси стояв з заломаними руками, зриває ся і хапає Івана за груди).

Ні, досить! Анї слова більше! Марш мені з хати і не сьмій тут більше показувати ся!

ІВАН.

Тату!

ЧИРНЯК.

Я тобі не тато! Ти мій ворог, ти мій убійця, ти не маєш права звати мене татом! Забирай ся! (Пхає його до дверей).

А Г А Ф І Я (хапає його за руку).

Старий, ти одурів?

Ч И Р Н Я К.

Мовчи, стара! Чи й ти против мене?

А Г А Ф І Я (стає перед ним).

А ти як думав? Що я до віку буду тобі корити ся і терпіти твої примхи? Мало ти доси наді мною назбиткував ся? Ти не питав, що у мене серце рве ся без моєї дитини. Ти топтав моє чуте ногами, а для чого? Для того, що в твоїй дурній голові не могло помістити ся, як син може жити своїм, а не батьковим розумом. А бачиш, він своїм розумом таки ліпше вийшов, ніж ти своїм!

І В А Н.

Тату, я нрийшов до вас з добрим словом. Хочете прийняти у мене місце управителя одного складу?

Ч И Р Н Я К.

Що? Я у тебе? А краще живий у могилу ляжу.

І В А Н.

Не маєте потреби гнівати ся. Я вас не силюю і ніколи не забуду, що ви мій тато. Але рідня ріднею, а інтерес інтересом. Я знаю, що з отсих панів майстрів кождий з дорогою душею прийме таку пропозицію.

Ч И Р Н Я К.

Не діждеш сего! Панове братя, не вжеж ви —

З А В А Д З К И Й.

О, я перший готов!

Г У Т А К (шкробає ся в голову).

Я тільки не знаю, чи потрафлю добре?

М А Р Т И Н.

А про мене, пане Іване, не забудьте!

І В А Н.

О, не бій ся, старий товаришу. Про тебе я буду памятати. Сей другий пан, здаєть ся, також уже просив ся до моєї фабрики.

К Р И Ш Т О Ф.

Так є.

І В А Н.

Найдемо для вас занятє, коли не в головній фабриці, то при провінціональних складах. При них будемо звільна організувати місцеве шевство в більші мануфактури. Буде робота. Ну, тату, що ж ви на се?

Ч И Р Н Я К.

Дарма! Я старого Бога люблю! Старих звичаїв держу ся. Хоч усі мене відступлять, то лишу ся сам і витримаю при своїм до гробу. Іди геть від мене і не признавай ся, що ти мій син.

І В А Н.

Ну, сего мені не накажете. Ви собі можете не признавати ся до мене, але я до вас усе буду признавати ся. Бувайте здорові! (Подає йому руку — Чирняк відвертає ся). І ви, мамочко!

А Г А Ф І Я.

Що? Ти би мене лишав? Ні, синку, я тепер тебе не лишу ся! Зажди хвиличку, тільки вберу ся. (Виходить до бокового покою).

ЧИРНЯК (похилив голову).

Так он як! І вона мене покидає!
Сам на старі літа — сам як палець!
(Затулює очі руками і хлипає — нагло простує ся).
Та ні! Се мені байдуже! Нехай буде що
хоче, я стою при своїм! До золотого тельця
на поклоненіє не піду! Все се мана, чор-
тяча покус! Геть мені з хати! Геть!
(Іван, Гутак, Завадзкий і челядники виходять,
тільки хлопець лишає ся. Чирняк хвилю стоїть
вдивляючись у двері, потім побачивши хлопця).
А ти що, не йдеш з ними?

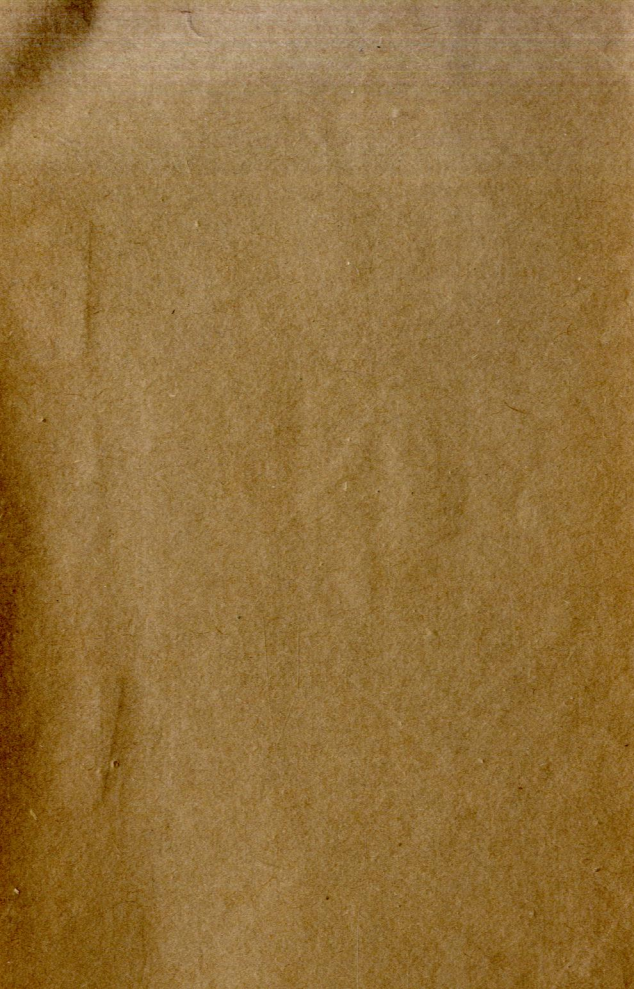
ХЛОПЕЦЬ.

А кудиж мені йти? Адже я у вас
наймав ся!

ЧИРНЯК (цілує його в голову).

Синку мій! Щож ми почнемо самі?
Я старий, а ти малий! Якжеж нам бороти
ся з отою страшною силою? (Опускає руки
в задумі).

Заслона спадає.



34.283

φ $\frac{I}{M-149}$

1902